

**Accesul la justiție în materie de mediu
și legislația UE privind protecția naturii
Uniunii Europene**

Workshop pentru judecători și procurori

București, 27-29 ianuarie 2025

I. Vorbitori

Fruzsina Bögös	
	• CV • Accesul la justiție în materie de mediu, Convenția de la Aarhus și dreptul UE dreptul mediului I • Domeniul de aplicare și standardul controlului jurisdicțional: Dreptul UE • Căi de atac efective - obligația unui judecător național
Alexandra-Ema Dobre	
	• CV • Accesul la justiție în materie de mediu, Convenția de la Aarhus și dreptul UE dreptul mediului II • Conservarea sitului • Protecția bazată pe specii
Vojtěch Vomáčka	
	• CV • Dreptul de a formula o contestație în justiție (calitate procesuală) • Studiu de caz privind accesul la justiție - accent pe calitatea procesuală

	• Prezentare generală a legislației UE privind protecția naturii
Remus Jurj	
	• CV • Transpunerea legislației UE privind protecția naturii în legislația românească
Dana Tofan	
	• CV • Accesul la justiție în materie de mediu - dispoziții naționale
Beatrice Ramașcanu	
	• CV • Studiu de caz privind acordarea unei derogări de la protecția strictă • Rolul judecătorilor și procurorilor naționali în punerea în aplicare a legislației UE privind protecția naturii UE - accentul pe referința preliminară și pe cerințele pentru accesul la justiție

I. Documentație de referință (*hyperlinkuri*)

A. Legislația internațională

1.	Decizii ale Conferinței părților la CMS în vigoare după cea de-a 14-a reuniune, 17 februarie 2024 (în engleză)
2.	Acordul de la Paris, 12 decembrie 2015 (în engleză)
3.	Declarația de la Sendai, 14-18 martie 2015 (în engleză)
4.	Protocolul de la Nagoya, 2010 (în engleză)
5.	Protocolul de la Cartagena privind biosecuritatea, 29 ianuarie 2000 (în engleză)
6.	Convenția de la Aarhus, 25 iunie 1998 (în engleză)
7.	Protocolul de la Kyoto la Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite privind schimbările climatice, 10 decembrie 1997 (în engleză)
8.	Acord pentru punerea în aplicare a dispozițiilor Convenției Organizației Națiunilor Unite privind dreptul mării din 10 decembrie 1982 referitoare la conservarea și gestionarea stocurilor transzonale de pește și a stocurilor de pești mari migratori, 4 august 1995 (în engleză)
9.	Convenția pentru protecția mediului marin din Atlanticul de Nord-Est (OSPAR), 22 septembrie 1992 (în engleză)

10.	Declarația de la Rio, 12 august 1992 (în engleză)
11.	Agenda 21, 3-14 iunie 1992 (în engleză)
12.	Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite privind schimbările climatice (UNFCCC), 1992 (în engleză)
13.	Convenția privind diversitatea biologică, 22 mai 1992 (în engleză)
14.	Convenția privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontaliere și a lacurilor internaționale, 17 martie 1992 (în engleză)
15.	Convenție privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (Convenția de la Berna), 10 februarie 1982
16.	Convenția de la Bonn privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice, 23 iunie 1979 (în engleză)
17.	Convenția privind protecția mediului marin din zona Mării Baltice (Convenția de la Helsinki), 22 martie 1974 (în engleză)
18.	Convenția internațională pentru prevenirea poluării de către nave (MARPOL), 1973 (în engleză)
19.	Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție, 3 martie 1973 (în engleză)
20.	Convenția ONU privind prevenirea poluării marine prin deversarea de deșeuri și alte materii, 13 noiembrie 1972 (în engleză)

B. Legislația UE

i. Legislația UE privind protecția naturii

21.	Regulamentul (UE) 2024/1991 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 iunie 2024 privind restaurarea naturii și de modificare a Regulamentului (UE) 2022/869
22.	Regulamentul (UE) 2024/1244 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 aprilie 2024 privind raportarea datelor despre mediu provenite de la instalații industriale, de înființare a Portalului emisiilor industriale și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 166/2006
23.	Regulamentul (UE, Euratom) 2024/2019 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 aprilie 2024 de modificare a Protocolului nr. 3 privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene
24.	Regulamentul (UE) 2024/1157 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 aprilie 2024 privind transferurile de deșeuri, de modificare a Regulamentelor (UE) nr. 1257/2013 și (UE) 2020/1056 și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1013/2006 (Text cu relevanță pentru SEE)
25.	Directiva (UE) 2024/1203 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 aprilie 2024 privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal și de înlocuire a Directivelor 2008/99/CE și 2009/123/CE

26.	Regulamentul delegat (UE) 2023/2772 al Comisiei din 31 iulie 2023 de completare a Directivei 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului în ceea ce privește standardele de raportare privind durabilitatea
27.	Decizia (UE) 2022/591 a Parlamentului European și a Consiliului din 6 aprilie 2022 privind un Program general al Uniunii de acțiune pentru mediu până în 2030
28.	Regulamentul (UE) 2021/1767 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 octombrie 2021 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1367/2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului
29.	Regulamentul (UE) 2021/1119 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 iunie 2021 de instituire a cadrului pentru realizarea neutralității climatice și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 401/2009 și (UE) 2018/1999 („Legea europeană a climei”)
30.	Regulamentul (UE) 2021/783 al Parlamentului European și al Consiliului din 29 aprilie 2021 de instituire a unui program pentru mediu și politici climatice (LIFE) și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 1293/2013
31.	Regulamentul (UE) 2020/741 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 mai 2020 privind cerințele minime pentru reutilizarea apei
32.	Comunicare a Comisiei Pactul ecologic european, 11 decembrie 2019
33.	Directiva (UE) 2019/904 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind reducerea impactului anumitor produse din plastic asupra mediului
34.	Directiva (UE) 2016/2284 a Parlamentului European și a Consiliului din 14 decembrie 2016 privind reducerea emisiilor naționale de anumiți poluanți atmosferici, de modificare a Directivei 2003/35/CE și de abrogare a Directivei 2001/81/CE
35.	Directiva 2014/52/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 aprilie 2014 de modificare a Directivei 2011/92/UE privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului
36.	Directiva 2008/99/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal
37.	Regulamentul (CE) nr. 1367/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului
38.	Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, 2007

39.	Decizia Consiliului din 17 februarie 2005 privind încheierea, în numele Comunității Europene, a Convenției privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu (2005/370/CE)
40.	Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului
41.	Directiva 2003/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 mai 2003 de instituire a participării publicului la elaborarea anumitor planuri și programe privind mediul și de modificare a directivelor 85/337/CEE și 96/61/CE ale Consiliului în ceea ce privește participarea publicului și accesul la justiție
42.	Directiva 2003/4/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 28 ianuarie 2003 privind accesul publicului la informațiile despre mediu și de abrogare a Directivei 90/313/CEE a Consiliului
43.	Directiva 2001/42/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului
44.	Convenția de la Aarhus, 25 iunie 1998 (în engleză)
45.	Tratatul de la Amsterdam, 2 octombrie 1997
46.	Tratat privind Uniunea Europeană, 7 februarie 1992
47.	Actul unic european, 1987
48.	Declarația Consiliului Comunităților Europene și a reprezentanților guvernelor statelor membre reuniți în cadrul Consiliului din 22 noiembrie 1973 privind programul de acțiune al Comunităților Europene în domeniul mediului, 20 decembrie 1973 (în engleză)

ii. Legislația UE privind protecția maritimă

49.	Regulamentul (UE) 2019/1241 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 iunie 2019 privind conservarea resurselor piscicole și protecția ecosistemelor marine prin măsuri tehnice
50.	Directiva (UE) 2017/845 a Comisiei din 17 mai 2017 de modificare a Directivei 2008/56/CE a Parlamentului European și a Consiliului în ceea ce privește listele orientative ale elementelor ce trebuie luate în considerare în vederea pregătirii strategiilor marine
51.	Directiva (UE) 2015/720 a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2015 de modificare a Directivei 94/62/CE în ceea ce privește reducerea consumului de pungă de transport din plastic subțire

52.	Directiva 2014/89/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 iulie 2014 de stabilire a unui cadru pentru amenajarea spațiului maritim
53.	Regulamentul (UE) nr. 508/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 mai 2014 privind Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime și de abrogare a Regulamentelor (CE) nr. 2328/2003, (CE) nr. 861/2006, (CE) nr. 1198/2006 și (CE) nr. 791/2007 ale Consiliului și a Regulamentului (UE) nr. 1255/2011 al Parlamentului European și al Consiliului
54.	Regulamentul (UE) nr. 1380/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 decembrie 2013 privind politica comună în domeniul pescuitului, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 1954/2003 și (CE) nr. 1224/2009 ale Consiliului și de abrogare a Regulamentelor (CE) nr. 2371/2002 și (CE) nr. 639/2004 ale Consiliului și a Deciziei 2004/585/CE a Consiliului
55.	Regulamentul (UE) nr. 100/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 ianuarie 2013 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1406/2002 de instituire a unei Agenții Europene pentru Siguranță Maritimă
56.	Regulamentul (CE) nr. 1224/2009 al Consiliului din 20 noiembrie 2009 de stabilire a unui sistem comunitar de control pentru asigurarea respectării normelor politicii comune în domeniul pescuitului, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 847/96, (CE) nr. 2371/2002, (CE) nr. 811/2004, (CE) nr. 768/2005, (CE) nr. 2115/2005, (CE) nr. 2166/2005, (CE) nr. 388/2006, (CE) nr. 509/2007, (CE) nr. 676/2007, (CE) nr. 1098/2007, (CE) nr. 1300/2008, (CE) nr. 1342/2008 și de abrogare a Regulamentelor (CEE) nr. 2847/93, (CE) nr. 1627/94 și (CE) nr. 1966/2006
57.	Directiva 2008/56/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 iunie 2008 de instituire a unui cadru de acțiune comunitară în domeniul politicii privind mediul marin (Directiva-cadru Strategia pentru mediul marin) (Text cu relevanță pentru SEE)
58.	Directiva 2005/35/CE Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind poluarea cauzată de nave și introducerea unor sancțiuni, inclusiv sancțiuni penale, pentru infracțiunile de poluare (Text cu relevanță pentru SEE)
59.	Regulamentul (CE) nr. 1406/2002 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 iunie 2002 de instituire a unei Agenții Europene pentru Siguranță Maritimă (Text cu relevanță pentru SEE)
60.	Directiva Consiliului din 21 mai 1991 privind tratarea apelor urbane reziduale

iii. Legislația UE privind protecția pădurilor și biodiversitatea

61.	Rezoluția legislativă a Parlamentului European din 10 aprilie 2024 referitoare la propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind monitorizarea și reziliența solului (Legea privind monitorizarea solului) (COM(2023)0416 – C9-0234/2023 – 2023/0232(COD))
62.	Regulamentul (UE) 2023/1115 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 mai 2023 privind punerea la dispoziție pe piața Uniunii și exportul din Uniune a anumitor produse de bază și produse asociate cu defrișările și degradarea pădurilor și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 995/2010
63.	Regulamentul (UE) 2018/841 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2018 cu privire la includerea emisiilor de gaze cu efect de seră și a absorbțiilor rezultate din activități legate de exploatarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultură în cadrul de politici privind clima și energia pentru 2030 și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 525/2013 și a Deciziei nr. 529/2013/UE
64.	Regulamentul (UE) nr. 1143/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 22 octombrie 2014 privind prevenirea și gestionarea introducerii și răspândirii speciilor alogene invazive
65.	Regulamentul (UE) nr. 511/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind măsurile de conformitate destinate utilizatorilor prevăzute în Protocolul de la Nagoya privind accesul la resursele genetice și împărțirea corectă și echitabilă a beneficiilor care rezultă din utilizarea acestora în Uniune
66.	Regulamentul (UE) nr. 995/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 octombrie 2010 de stabilire a obligațiilor care revin operatorilor care introduc pe piață lemn și produse din lemn
67.	Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică

iv. Legislația UE privind protecția speciilor

68.	Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2023/2770 al Comisiei din 12 decembrie 2023 de interzicere a introducerii în Uniunii a exemplarelor din anumite specii ale faunei și florei sălbatice în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 338/97 al Consiliului privind protecția speciilor faunei și florei sălbatice prin controlul comerțului cu acestea
69.	Regulamentul (UE) 2023/966 al Comisiei din 15 mai 2023 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 338/97 al Consiliului pentru a reflecta modificările adoptate în cadrul celei de a 19-a reuniuni a Conferinței părților la

	Convenția privind comerțul internațional cu specii ale faunei și florei sălbatice pe cale de dispariție
70.	Decizia (UE) 2019/1719 a Consiliului din 8 iulie 2019 privind poziția care urmează să fie adoptată în numele Uniunii Europene în cadrul celei de a 18-a reuniuni a Conferinței părților la Convenția privind comerțul internațional cu specii ale faunei și florei sălbatice pe cale de dispariție (CoP 18 la CITES) (Geneva, Elveția, 17-28 august 2019)
71.	Directiva 2010/63/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 septembrie 2010 privind protecția animalelor utilizate în scopuri științifice
72.	Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice (Versiune codificată)
73.	Regulamentul (CE) nr. 338/97 al Consiliului din 9 decembrie 1996 privind protecția speciilor faunei și florei sălbatice prin controlul comerțului cu acestea
74.	Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (Text consolidat)

v. Legislația UE privind accesul la justiție în instrumentele specifice ale legislației de mediu a UE

75.	Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (text codificat)
76.	Directiva 2001/42/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului
77.	Directiva 2010/75/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 noiembrie 2010 privind emisiile industriale (prevenirea și controlul integrat al poluării) (reformare)
78.	Directiva (UE) 2016/2284 a Parlamentului European și a Consiliului din 14 decembrie 2016 privind reducerea emisiilor naționale de anumiți poluanți atmosferici, de modificare a Directivei 2003/35/CE și de abrogare a Directivei 2001/81/CE (Text cu relevanță pentru SEE)

vi. Documente politice ale UE: Comunicări, decizii și rezoluții ale Parlamentului European și alte documente relevante

79.	
-----	--

80.	Acordul politic privind Regulamentul Aarhus: Comisia salută controlul public sporit al actelor UE referitoare la mediu, 13 iulie 2021
81.	Rezoluția legislativă a Parlamentului European din 24 iunie 2021 referitoare la propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a cadrului pentru realizarea neutralității climatice și de modificare a Regulamentului (UE) 2018/1999 (Legea europeană a climei) (COM(2020)0080 – COM(2020)0563 – C9-0077/2020 – 2020/0036(COD))
82.	COM(2020) 643 final, COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR Îmbunătățirea accesului la justiție în probleme de mediu în UE și în statele sale membre, 14 octombrie 2020
83.	COM(2018) 10 final, COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR Acțiuni ale UE în vederea îmbunătățirii conformării cu legislația de mediu și a guvernanței de mediu, 18 ianuarie 2018
84.	C/2017/2616, Comunicarea Comisiei privind accesul la justiție în probleme de mediu, 18 August 2017

vii. legislația română privind protecția naturii

85.	PARLAMENTUL ROMÂNIEI CAMERA DEPUTAȚILOR, RAPORT COMUN SUPLIMENTAR asupra proiectului de Lege pentru modificarea și completarea art. 561 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice, 23 martie 2022
86.	Propunere legislativă pentru modificarea și completarea Legii nr. 158/2018 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale protejate, a florei și a faunei sălbatice precum și pentru modificarea Legii nr. 292/2018 privind evaluarea impactului anumitor proiecte publice și private asupra mediului, L117/2022

C. Jurisprudența CJUE privind protecția naturii

87.	T-345/22, Hotărârea Curții (Camera a treia) din 17 aprilie 2024, Comisia Europeană împotriva Stöttingfjällets Miljöskyddsförening (în engleză și franceză)
88.	C-129/24, Cerere de decizie preliminară introdusă de High Court (Irlanda) la 16 februarie 2024 – Coillte Cuideachta Ghníomhaíochta Ainmnithe/Commissioner for Environmental Information
89.	C-252/22, Hotărârea Curții (Camera a patra) din 11 ianuarie 2024, Societatea Civilă Profesională de Avocați Ploeanu & Ionescu
90.	C-116/22, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 21 septembrie 2023. Comisia Europeană împotriva Republicii Federale Germania
91.	C-444/21, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 29 iunie 2023, Comisia Europeană împotriva Irlandei
92.	C-721/21, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 15 iunie 2023, Eco Advocacy CLG împotriva An Bord Pleanála
93.	C-575/21, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 25 mai 2023, WertInvest Hotelbetriebs GmbH împotriva Magistrat der Stadt Wien
94.	C-432/21, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 2 martie 2023, Comisia Europeană împotriva Republicii Polone
95.	C-873/19, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 8 noiembrie 2022, Deutsche Umwelthilfe eV împotriva Bundesrepublik Deutschland
96.	C-559/19, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 24 iunie 2021, Comisia Europeană împotriva Regatului Spaniei
97.	C-470/19, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 15 aprilie 2021, Friends of the Irish Environment Ltd împotriva Commissioner for Environmental Information
98.	C-565/19 P, Hotărârea Curții (Camera a șasea) din 25 martie 2021, Carvalho și alții împotriva Parlamentul și Consiliul (în engleză)
99.	C-900/19, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 17 martie 2021, One Voice împotriva Ministre de la Transition écologique et solidaire
100.	C-473 și C-474/19, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 4 martie 2021, Föreningen Skydda Skogen împotriva Länsstyrelsen i Västra Götalands län
101.	C-826/18, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 14 ianuarie 2021, LB, Stichting Varkens in Nood and Others împotriva College van burgemeester en wethouders van de gemeente Echt-Susteren
102.	C-849/19, Hotărârea Curții (Camera a șasea), din 17 decembrie 2020, Comisia împotriva Republica Elenă (Numai în franceză și greacă)
103.	C-463/19, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 18 noiembrie 2020, Syndicat CFTC du personnel de la Caisse primaire d'assurance maladie de la Moselle împotriva Caisse primaire d'assurance maladie de Moselle

104.	C-411/19, Hotărârea Curții (Camera a șasea) din 16 iulie 2020, WWF Italia Onlus și alții împotriva Presidenza del Consiglio dei Ministri și Azienda Nazionale Autonoma Strade SpA (ANAS)
105.	C-477/19, Hotărârea Curții (Camera a șaptea) din 2 iulie 2020 IE împotriva Magistrat der Stadt Wien
106.	C-88/19, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 11 iunie 2020 Alianța pentru combaterea abuzurilor împotriva TM și alții
107.	C-535/18, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 28 mai 2020, IL and Others împotriva Land Nordrhein-Westfalen
108.	C-752/18, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 19 decembrie 2019, Deutsche Umwelthilfe eV împotriva Freistaat Bayern
109.	C-280/18, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 7 noiembrie 2019, Alain Flausch and Others împotriva Ypourgos Perivallontos kai Energeias and Others
110.	C-674/17, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 10 octombrie 2019, Procedură inițiată de Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry
111.	C-197/18, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 3 octombrie 2019, Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland
112.	C-411/17, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 29 iulie 2019, Inter-Environnement Wallonnie ASBL, Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL împotriva Council of Ministers
113.	C-723/17, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 26 iunie 2019, Lies Craeynest împotriva Brussels Hoofdstedelijk Gewest and Brussels Instituut voor Milieubeheer
114.	C-293/17 and C-294/17, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 7 noiembrie 2018, Coöperatie Mobilisation for the Environment UA și Vereniging Leefmilieu împotriva College van gedeputeerde staten van Limburg și a College van gedeputeerde staten van Gelderland
115.	C-461/17, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 7 noiembrie 2018, Brian Holohan și alții împotriva An Bord Pleanála
116.	C-669/16, Hotărârea Curții (Camera a șasea) din 18 octombrie 2018, Comisia Europeană împotriva Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord
117.	C-167/17, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 17 octombrie 2018, Volkmar Klohn împotriva An Bord Pleanála

118.	C-411/17, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 29 iulie 2019. Inter-Environnement Wallonie ASBL și Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL împotriva Conseil des ministres. Cerere de decizie preliminară formulată de Cour constitutionnelle (Belgia)
119.	C-164/17, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 25 iulie 2018, Edel Grace și Peter Sweetman împotriva An Bord Pleanala
120.	C-557/15, Hotărârea Curții (Camera a treia) din 21 iunie 2018, Comisia Europeană împotriva Republicii Malta
121.	C-683/16, Hotărârea Curții (Camera a treia) din 13 iunie 2018, Deutscher Naturschutzring – Dachverband der deutschen Natur- und Umweltschutzverbände eV împotriva Bundesrepublik Deutschland
122.	C-97/17, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 26 aprilie 2018, Comisia Europeană împotriva Republicii Bulgaria
123.	C-441/17, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 17 aprilie 2018, Comisia Europeană împotriva Republicii Polone
124.	C-323/17, Hotărârea Curții (Camera a șaptea) din 12 aprilie 2018, People Over Wind și Peter Sweetman împotriva Coillte Teoranta
125.	C-470/16, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 15 martie 2018, North East Pylon Pressure Campaign Limited and Maura Sheehy împotriva An Bord Pleanála
126.	C-664/15, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 20 decembrie 2017, Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation împotriva Bezirkshauptmannschaft Gmünd
127.	C-281/16, Hotărârea Curții (Camera a patra) din 19 octombrie 2017, Vereniging Hoekschewaards Landschap împotriva Staatssecretaris van Economische Zaken
128.	C-196/16 and C-197/16, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 26 iulie 2017, Comune di Corridonia
129.	C-60/15 P, Hotărârea Curții (Camera a cincea) din 13 iulie 2017, Saint-Gobain Glass Deutschland GmbH împotriva European Commission
130.	C-529/15, Hotărârea Curții (Camera întâi) din 1 iunie 2017, Gert Folk
131.	C-504/14, Hotărârea Curții (Camera a patra) din 10 noiembrie 2016, Comisia Europeană împotriva Republicii Elene
132.	C-243/15, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 8 noiembrie 2016, Lesoochranské zoskupenie VLK împotriva Obvodný úrad Trenčín

133.	C-141/14, Hotărârea Curții (Camera a treia) din 14 ianuarie 2016, Comisia Europeană împotriva Republicii Bulgaria
134.	C-137/14, Concluzile avocatului general Wathelet prezentate la 21 mai 2015, și Hotărârea Curții (Camera a doua) din 15 octomrie 2015, Comisia Europeană împotriva Republica Austria
135.	C-570/13, Hotărârea Curții (Camera a cincea) din 16 aprilie 2015, Karoline Gruber împotriva Unabhängiger Verwaltungssenat für Kärnten.
136.	C-401/12 P to C403/12 P, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 13 ianuarie 2015, Council of the European Union împotriva Vereniging Milieudefensie și Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht
137.	C-72/12, Hotărârea Curții (Camera a doua) din 7 noiembrie 2013, Gemeinde Altrip împotriva Land Rheinland-Pfalz
138.	C-260/11, Hotărârea Curții (Camera a patra) din 11 aprilie 2013, Edwards, Pallikaropoulos împotriva Environment Agency
139.	C-43/10, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 11 septembrie 2012, Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias și alții împotriva Ypourgos Perivallontos, Chorotaxias kai Dimosion ergon și alții
140.	C-182/10, Hotărârea Curții (Camera a patra) din 16 februarie 2012, Solvay împotriva Région wallonne
141.	C-204/09, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 14 februarie 2012, Flachglas Torgau GmbH împotriva Bundesrepublik Deutschland
142.	C-383/09, Hotărârea Curții (camera a patra) din 9 iunie 2011, Comisia Europeană împotriva Republicii Franceze
143.	C-115/09, Hotărârea Curții (camera a patra) din 12 mai 2011, Bund für Umwelt și Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen eV împotriva Bezirksregierung Arnsberg
144.	C-240/09, Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 8 martie 2011, Lesoochranárske zoskupenie VLK împotriva Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
145.	C-342/05, Hotărârea Curții (camera a doua) din data de 14 iunie 2007., Comisia Comunităților Europene împotriva Republicii Finlanda
146.	C-183/05, Hotărârea Curții (camera a doua) din data de 11 ianuarie 2007., Comisia Comunităților Europene împotriva Irlandai
147.	C-221/04, Hotărârea Curții (camera a doua) din data de 18 mai 2006., Comisia Comunităților Europene împotriva Regatului Spaniei

148.	C-98/03, Hotărârea Curții (camera a doua) din data de 10 ianuarie 2006, Comisia Comunităților Europene împotriva Republicii Federale Germania
149.	C-209/02, Hotărârea Curții (camera a doua) din data de 29 ianuarie 2004, Comisia Comunităților Europene împotriva Republicii Austria
150.	C-321/95 P, Hotărârea Curții din data de 2 aprilie 1998, Stichting Greenpeace Council (Greenpeace International) și alții împotriva Comisiei Comunităților Europene
151.	T-585/93, Ordonanța Tribunalului de Primă Instanță (camera întâi) din data de 9 august 1995, Stichting Greenpeace Council (Greenpeace International) și alții împotriva Comisiei Comunităților Europene
152.	C-25/62, Hotărârea Curții din 15 iulie 1963, Plaumann & Co. împotriva Comisia Comunității Economice Europene (în engleză)

D. Urmările cazului Urgenda - Jurisprudență națională

153.	Declic et al. v. Guvernul României, Curtea de Apel Cluj (pendinte) (în engleză)
154.	Anton Foley și alții împotriva Suediei (cauza Aurora), Curtea districtuală Nacka din Suedia (în curs de soluționare) (în engleză)
155.	FossielVrij NL v. KLM, Tribunalul din Amsterdam, 20 martie 2024 (în engleză)
156.	A Sud Ecologia e Cooperazione Odv ETS împotriva Italiei, 14 noiembrie 2023 (în engleză)
157.	Finnish Association for Nature Conservation și Greenpeace împotriva Finlandei, Curtea Administrativă Supremă din Finlanda (pendinte), 6 iulie 2023 (în engleză), 06 July 2023
158.	In re Federal Climate Protection Act Austria, Curtea Constituțională a Austriei, 27 iunie 2023 (în engleză)
159.	Klimatická žaloba ČR v. Czech Republic, Tribunalul Municipal din Praga, 15 iunie 2022 (în engleză)

160.	Plan B Earth și alții v. Prim-ministru, Înalta Curte de Justiție a Regatului Unit, 21 decembrie 2021 (în engleză)
161.	Notre Affaire à Tous and Others v. France, Administrative Court of Paris, 14 octombrie 2021 (în engleză)
162.	VZW Klimaatzaak împotriva Regatului Belgiei și alții, Tribunalul de Primă Instanță din Bruxelles, 17 iunie 2021 (în engleză)
163.	Neubauer, et al. v. Germania, Curtea Constituțională Federală Germania, 24 mai 2021 (în engleză)
164.	Commune de Grande-Synthe c. Franței, Consiliul de Stat, 7 ianuarie 2021 (în engleză)
165.	Friends of the Irish Environment v. Irlanda, Curtea Supremă Irlanda, 31 iulie 2020 (în engleză)
166.	Curtea Supremă a Țărilor de Jos, Hotărârea în cauza dintre statul olandez (Ministerul Afacerilor Economice și Politicii Climatice) și Stichting Urgenda, 20 decembrie 2019 (în engleză)

E. Documente de politică ale UE, orientări și alte documente relevante

167.	CURIA
168.	Natura în UE: o lege pentru a reface 20% din suprafața terestră și maritimă
169.	Fișă informativă – Forest Monitoring Law, 22 noiembrie 2023 (în engleză)
170.	Incendiile de vegetație din UE: 2022 a fost al doilea cel mai prost an, un avertisment din cauza schimbărilor climatice, 22 noiembrie 2023
171.	Orientări privind împădurirea, reîmpădurirea și plantarea de arbori în condiții favorabile biodiversității, 20 martie 2023 (în engleză)
172.	Orientări pentru definirea, cartografierea, monitorizarea și protejarea strictă a pădurilor primare și seculare din UE, 21 martie 2023 (în engleză)
173.	Reforma României în domeniul conservării naturii: A Surprising Convergence with European Law in Response to Societal Concerns, 2022 (în engleză)

174.	Întrebare parlamentară, Zonele naturale protejate din România expuse riscului prin legislația românească recent adoptată, care încalcă legislația UE, 2022
175.	Fișă informativă privind Legea privind refacerea naturii, 2022 (în engleză)
176.	Comunicat de presă - Pactul verde european: Comisia propune o nouă strategie pentru protejarea și refacerea pădurilor din UE, 16 iulie 2021
177.	ClientEarth, 'Access to Justice in European Union Law - a legal guide on Access to Justice in environmental matters Edition 2021', 31 martie 2021 (în engleză)
178.	Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Gestionarea siturilor Natura 2000, Dispozițiile articolului 6 din Directiva 92/43/CEE (Directiva Habitate), (2019/C 33/01)
179.	Siguranța maritimă: noi propuneri de sprijinire a transportului maritim curat și modern (în engleză)
180.	Strategia privind biodiversitatea pentru 2030
181.	Natura 2000 - Cea mai mare rețea de arii protejate din lume
182.	Factsheet: The Zero Pollution Action Plan – Targets by 2030 (în engleză)
183.	Principiul precauției, Glosarul sintezelor
184.	Raport EEA: Executive Summary - European Climate Risk Assessment, ianuarie 2024 (în engleză)
185.	Strategia „De la fermă la consumator” - pentru un sistem alimentar echitabil, sănătos și ecologic (în engleză)
186.	Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 (în engleză)
187.	Proiectul „Tackling marine litter in the Atlantic Area” (CleanAtlantic), 25 august 2023 (în engleză)
188.	Programul de acțiune pentru mediu până în 2030 (PAM), 2022
189.	Rezoluția Parlamentului European din 21 ianuarie 2021 referitoare la „Mai mult pește în mări?” Măsuri de promovare a refacerii stocurilor peste nivelul producției maxime durabile (MSY), inclusiv zone de refacere a stocurilor și zone marine protejate (2019/2162(INI))
190.	Rezoluția Parlamentului European din 25 martie 2021 referitoare la impactul deșeurilor marine asupra pescuitului (2019/2160(INI))
191.	ClientEarth Communications, „Comunicarea Comisiei Europene privind îmbunătățirea accesului la justiție: Roadmap for action or cover for non-action?”, 6 noiembrie 2020 (în engleză)
192.	ClientEarth, 'Of Munich's Air and Prisons: New Court of Justice Ruling on Effective Remedies', 24 februarie 2020 (în engleză)

193.	Raport factual de sinteză privind punerea în aplicare de către UE a Convenției de la Aarhus în domeniul accesului la justiție în materie de mediu, Septembrie 2019 (în engleză)
194.	Institutul pentru Politica Europeană de Mediu: „European Development of an assessment framework on environmental governance in the EU Member States”, Raport final, mai 2019 (în engleză)
195.	O Europă durabilă în perspectiva anului 2030, 30 ianuarie 2019
196.	Acordul regional privind accesul la informații, participarea publicului și justiția în materie de mediu în America Latină și Caraibe (Acordul Escazu), 2018 (în engleză)
197.	European Journal of Geography Volume 8, Number 2:24 – 34, NATURA 2000 IN ROMANIA - A DECADE OF GOVERNANCE CHALLENGE, 2017 (în engleză)
198.	Comisia Economică pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite, Convenția de la Aarhus: Un ghid de implementare, 2014 (în engleză)
199.	Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2002 privind punerea în aplicare a gestionării integrate a zonelor costiere în Europa (în engleză)

F. Instituțiile, agențiile UE

200.	Comisia Europeană • Pactul verde european • DG Mediul înconjurător • DG Politici climatice • DG Justiție și consumatori • DG Impozitare și uniune vamală • DG Afaceri maritime și pescuit • Combaterea infracțiunilor împotriva mediului • Comerțul cu specii sălbatice de faună și floră • Convenția de la Aarhus și UE
201.	Consiliul European și Consiliul Uniunii Europene
202.	Parlamentul European
203.	European Environment Agency (EEA) (în engleză)
204.	AGENȚIA EUROPEANĂ DE FRONTIERĂ ȘI GARDĂ DE COASTĂ (Frontex)
205.	Curtea de Justiție a Uniunii Europene

206.	European Public Prosecutor's Office (EPPO)
207.	Europol • Infracțiuni împotriva mediului (în engleză) • Traficul ilicit de specii și soiuri de plante pe cale de dispariție (în engleză) • Traficul ilicit de specii de animale pe cale de dispariție (în engleză) • Secure Information Exchange Network Application (SIENA) (în engleză)
208.	Agencia Uniunii Europene pentru formare în domeniul aplicării legii (CEPOL) (în engleză)
209.	Eurojust • Criminalitatea de mediu (în engleză)
210.	Rețeaua Uniunii Europene pentru implementarea și aplicarea legislației de mediu (IMPEL)